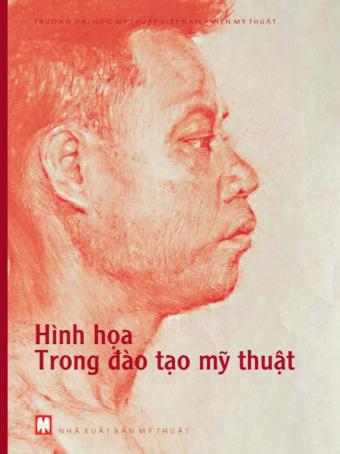
ON BALIÁTABANA VAN BALIÁTABANAN

Hình họa trong đào tạo mỹ thuật

*

TRƯỜNG ĐẠI HỌC MỸ THUẬT VIỆT NAM

1925 - 2010

HÌNH HỌA TRONG ĐÀO TẠO MỸ THUẬT

Lời giới thiêu

inh họa trong dào tạo mỹ thuật là cuốn kỷ yếu tập hợp 21 bài tham luận, các ý kiến trao đổi tại hội thảo và một số bài hình họa xuất sắc của các thế hệ sinh viên trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam từ năm 1955 đến năm 2010.

Là một trong những môn học cơ bản đầu tiên của trưởng Mỹ thuật Đông Dương, môn học hình họa đã gấn bố với tất cả các thế hệ thầy trở dưới mái trưởng 42 Yết Kiều cũng như với tất cả những ai đã từng học về. Nhằm thiết thực kỷ niệm 85 năm thành lập trưởng Đại học Mỹ thuật Việt Nam (1925 - 2010), Phông Đào tạo, Phông Quán lý Khoa học và Viện Mỹ thuật của trưởng Đại học Mỹ thuật Việt Nam đã phối hợp tổ chức Hội thảo Khoa học Vốn đề hình họa với đào tạo Mỹ thuật. Đây là hoạt động khoa học có sự phối hợp giữa các đơn vị của nhà trưởng, điều này khẳng định thêm hiệu quá của mô hình gấn kết đào tạo với nghiên cứu. Đặc biệt hơn, cùng với hoạt động hội thảo, làn đầu tiên một phần bộ sưu tập những bài hình họa của các thế hệ sinh viên qua các giai đoạn đã được nhà trưởng trần trọng giới thiệu.

Qua những ý kiến và minh họa trong ấn phẩm này, chúng tôi hy vọng độc giả, đặc biệt là những người làm công việc sáng tác nghệ thuật hiểu về bộ môn hình hoa và vai trò quan trong của nó trong đảo tao và sáng tác mỹ thuất.

Chúng tôi trần trọng cảm ơn các họa sỹ, nhà nghiên cứu đã nhiệt tình viết bải và tham gia đóng gốp ý kiến cho họi thảo. Những khiểm khuyết về nội dung của cuốn kỳ vếu này là không thể tránh khỏi, chúng tôi rất mong nhận được sự thông cảm và đóng gốp ý kiến của ban đọc vêu mến mỹ thuật.

PGS. NGND. Hoa sỹ Lê Anh Vân

Hiệu trưởng Trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam Viên trưởng Viên Mỹ thuật

MUC LUC

- Tr. 3. LÖI GIỚI THIỆU
  - 4. MUC LUC
  - 6. Đề dẫn Hội thảo khoa học: Vấn đề Hình họa trong đào tạo Mỹ thuật
- 11. PHẦN 1: Những vấn đề chung của môn học Hình họa
- Hãy gọi đúng tên 13.
- GS. Hoa sỹ Pham Công Thành
- Lai nói về hình hoa Nhà PBMT Quang Việt
- Lai lịch Hình họa và Hình họa trong đào tạo Mỹ thuật PGS. Hoa sỹ Đỗ Hữu Huề
- Bàn về vẽ Hình trong đào tao và sáng tác Mỹ thuật PGS, NGND, Hoa sĩ Lê Anh Vân
- Lướt qua những vấn đề của vẽ hình hoa PGS. Hoa sỹ Trần Huy Oánh
- 61. Vai trò của môn hình hoa trong đào tạo mỹ thuật TS. Bùi Thi Thanh Mai
- 73. Để nghiên cứu hình hoa thực sự trở thành một khoa học của nghệ thuật thị giác ThS. Hoa sỹ Trần Hâu Yên Thế
- Thuật ngữ ZEICHNUNG (Kunst) NNC, Vũ Huy Thông
- PHẦN 2: Thực trang môn học Hình họa ở Việt Nam
- 107. Hình hoa trong đào tao Mỹ thuật PGS. NGND. Hoa sỹ Nguyễn Thu
- 113. Vấn đề môn Hình hoa trong Mỹ thuật
- Hoa sỹ Quách Phong 123. Những suy nghĩ tản man về môn học Hình họa PGS, NGND, Hoa sỹ Nguyễn Lương Tiểu Bach
- 129. Vì sao sinh viên Mỹ thuật cần học môn Hình hoa TS. Hoa sỹ Lê Văn Sửu

- 139. Hình hoa nghiên cứu trong mối quan hệ với đào tạo chuyên khoa TS. Hoa sỹ Nguyễn Nghĩa Phương
- 147. Những bất cập trong việc day Hình hoa ở Việt Nam ThS. Hoa sỹ Pham Bình Chương
- 163. Hình hoa trong chương trình, giáo trình Cao đẳng Sư pham ngành Mỹ thuật

Hoa sỹ Triêu Khắc Lễ

- 171. PHẦN 3: Những kinh nghiêm của thế giới và Việt Nam trong việc duy trì và phát triển môn học Hình hoa trong bối cảnh giáo dục Mỹ thuật hiện nay
- 173. Mối quan hệ giữa nghiên cứu Hình hoa và sáng tác ThS. Hoa sỹ Chu Anh Phương
- 179. Khai thác nhip điệu trong nghiên cứu Hình hoa Hoa sỹ Pham Thanh Liêm
- 185. Vai trò của Hình họa đối với người sáng tác và phê bình mỹ thuật NNC. Nguyễn Hữu Đức
- 191. Nghiên cứu Hình hoa ở Nga Hoa sỹ Hoàng Anh
- 195. Chương trình day Đại học của trường Nghệ thuật thị giác và truyền thông. UQÀM, Canada

TS. Hoa sỹ Đăng Bích Ngân

- PHẦN 4: Những ý kiến trao đổi trong Hội thảo
- 219. PHẦN 5: Bài viết tham khảo
- 221. Ẩnh hưởng của hình họa phương Tây đối với tranh Thủy mặc nhân vật Trung Quốc cân hiện đại

ThS, Hoa sỹ Lê Xuân Dũng

- PHẦN 6: Ẩnh tư liệu các lớp học và bài hình họa của học viên và sinh viên trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam qua các thời kỳ
- 335. PHẦN 7: Một số hình ảnh trong Triển lãm và Hội thảo về Hình họa tổ chức tai trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam, từ ngày 11 tháng 9 đến ngày 18 tháng 9 năm 2009

DỀ DẪN HỘI THẢO KHOA HỌC

VẤN ĐỀ HÌNH HOẠ VỚI ĐÀO TẠO MỸ THUẬT

Inh họa là một trong những môn học cơ bản đầu tiên của trường Mỹ thuật Đông Dương. Đây là môn học gắn bó với tất cả thế hệ thầy trò dưới mái trường 42 Yết Kiêu. 85 năm một chặng đường đài với môn học Hình họa. Với một bè dày lịch sử của giáo dục mỹ thuật thế giới, môn học Hình họa đến nay vẫn đặt cho chúng ta rất nhiều câu hỏi như:

- Hình hoa là gì?
- Từ khi nào hình họa trở thành một nội dung học?
- Ở Việt Nam, môn học Hình họa xuất hiện sớm nhất từ bao giờ.
- Trong chương trình của trường Mỹ thuật Đông Dương, môn học Hình họa có tên gọi là gì, hiện nay môn học này khi dịch ra tiếng Anh, Pháp sẽ dịch như thế nào?
- Là môn học cơ bản của các trường chuyên ngành mỹ thuật, hình họa đem lai kỹ năng và kiến thức cơ bản nào cho người học?
- Xuất hiện của máy ảnh, máy quay kỹ thuật số và máy vi tính đã tác đông thế nào tới môn học Hình hoa?
  - Tại sao có cách gọi nghiên cứu hình họa?
- Vì sao môn học Hình họa không còn là môn học bắt buộc ở bậc Đại học và Cao học ở một số nước?
  - Sự khác biệt giữa một tác phẩm hình họa nghiên cứu với một bức ký họa?

- Sự khác biệt của một tác phẩm hình họa với một tác phẩm Hội họa và
  Đò hoa nằm ở đâu?
  - Đối tương nghiên cứu hình hoa là gì?
- Nhà trường đến nay đã có hay chưa có một định nghĩa chuẩn cho thuật ngữ hình hoa?
- Vì sao môn học Hình họa ở Việt Nam có xu hướng kéo dài thời gian trong khi các nước khác lại có xu hướng giảm?
- Chất lượng giáo trình môn học Hình họa ở Việt Nam hiện bộc lộ những han chế nào?
- Việc xác định giờ học lý thuyết và thực hành trong môn học Hình họa gặp những khó khăn nào?
- Việc chuẩn hóa và phát triển hệ thống tượng mẫu cho môn học Hình hoa gặp khó khăn gi?
- Hệ thống trình tự các bài học hình họa hiện này đã thực sự khoa học và cập nhật?
- Phương pháp thị phạm trong môn học Hình họa cần đạt được những tiêu chí nào?
  - Sinh viên tư học môn hình hoa như thế nào?
  - Có bao nhiều chất liệu được sử dụng trong nghiên cứu hình họa?
  - Có bao nhiều chất liệu nền trong nghiên cứu hình họa?
- Các kỹ thuật xử lý nền và không gian trong hình họa là gì? Nhận thức về tính biểu cảm của ánh sáng?
- Việc trao đổi thảo luận giữa sinh viên trong giờ học hình họa cần được hỗ trơ như thế nào?
  - Những điều kiện vật chất cho môn học Hình họa là gì?
- Có nên xác định việc nghiên cứu hình họa như là một giai đoạn chuẩn bị xây dựng tác phẩm?
- Có nên coi việc rèn luyện về hình như là mục đích duy nhất của nghiên cứu hình họa?

- Ngoài thế dáng, tỷ lệ, hình khối, tả chất còn có những tiêu chuẩn nào khác của môn học?
- Hình họa chuyên nghiên cứu các đối tượng cụ thể, vậy giá trị trừu tương trong nghiên cứu hình hoa là gi?
- Có nên sử dụng tượng cổ truyền phương Đông trong việc nghiên cứu hình hoa?
- Hiện nay học hình họa ở khoa LL & LSMT, khoa Sư phạm Mỹ thuật gần như mô phỏng chương trình của khoa Hội họa. Có nên xây dựng những chương trình hình họa riêng cho những lớp chuyên ngành như Lý luận và Lịch sử Mỹ thuật, Sư phạm Mỹ thuật?
- Cách học hình họa ở phương Tây trước đây có tuân thủ một số bước như chép lại tác phẩm của các bậc thầy, vẽ phù điều, tiếp đến vẽ tượng tròn và cuối cùng là vẽ mẫu người thật. Cách học này liệu còn thích hợp?
- Đặc điểm chung nhất cho phương pháp giảng dạy hình họa trên thế giới hiện nay là gi?

Những câu hỏi quy tu lai trong ba vấn đề chính của hôi thảo là:

Nội dung 1. Những vấn đề chung của môn học Hình họa.

- Những cơ sở lý thuyết nền tảng của môn học Hình họa.
- Đặc điểm và vai trò của môn học Hình họa trong hệ thống các môn học chuyên ngành.

Nôi dung 2. Thực trang của môn học Hình họa ở Việt Nam.

- Thực trang và những vấn đề đặt ra với chương trình môn học Hình hoa
- Thực trạng và những vấn đề đặt ra với phương pháp truyền đạt môn hoc Hình hoa.
  - Thực trạng và những vấn đề đặt ra với sinh viên trong môn học Hình họa.

Nội dung 3: Những kinh nghiệm của thế giới và Việt Nam trong việc duy trì và phát triển môn học Hình họa trong bối cảnh giáo dục mỹ thuật hiên nay.

- Kinh nghiệm gắn kết nghiên cứu Hình họa với sáng tác.

- Kinh nghiêm xây dưng các hệ thống tiêu chuẩn cho môn học.
- Kinh nghiệm xây dựng cấu trúc các bài giảng cho môn học.
- Kinh nghiệm phát triển năng lực nhận thức thị giác thông qua các bài nghiên cứu Hình hoa.
- Kinh nghiệm truyền đạt các mô hình thẩm mỹ truyền thống của dân tộc qua các bài học Hình họa.
  - Xu hướng phát triển của môn học Hình họa trên thế giới.

Trong không gian triển làm với bao nhiều tác phẩm hình họa xuất sắc qua các giai đoạn, sự hiện điện của quý vị đại biểu cùng các bài tham luận sâu sắc, những ý kiến đóng góp thẳng thắn chắc chắn sẽ là một sự kiện quan trọng trong lịch sử đào tạo của trường cũng như lịch sử giáo dục mỹ thuật nước nhà.

Ban tổ chức

Phần 1

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG CỦA MÔN HỌC HÌNH HỌA

- Hãy gọi đúng tên (Tr. 13)
  GS. Hoa sỹ Pham Công Thành
- Lại nói về hình họa (Tr. 21)
  Nhà PBMT. Quang Việt
- 3. Lai lịch Hình họa và Hình họa trong đào tạo Mỹ thuật (Tr. 31) PGS. Họa sỹ Đỗ Hữu Huề
- Bàn về vẽ Hình trong dào tạo và sáng tác Mỹ thuật (Tr. 43) PGS, NGND, Hoa sĩ Lê Anh Vân
- Lướt qua những vấn đề của vẽ hình họa (Tr. 53)
  PGS. Hoa sỹ Trần Huy Oánh
- 6. Vai trò của môn hình họa trong đào tạo mỹ thuật (Tr. 61) TS. Bùi Thi Thanh Mai
- 7. Để nghiên cứu hình họa thực sự trở thành một khoa học của nghệ thuật thị giác (Tr. 73) ThS. Hoa sỹ Trần Hâu Yên Thế
- 8. Thuật ngữ ZEICHNUNG (Kunst) (Tr. 93) NNC. Vũ Huy Thông

HÃY GOI ĐÚNG TÊN

Giáo sư. Hoa sũ Pham Công Thành

ói riêng trong khuôn khổ học tập và sáng tạo hội họa, khái niệm "Hình" và "Hình họa" đã trở thành những thuật ngữ mỹ thuật rất quen thuộc nhưng cách hiểu thì tới nay vẫn còn mơ hồ, chưa nhất trí, nên không tránh khỏi sư bất đồng quan điểm xung quanh những vấn đề ít nhiều liên quan tới phương hướng đào tạo của trường Đai học Mỹ thuật Việt Nam.

Để tiện cho việc thảo luận, tôi xin phép được đưa ra định nghĩa khái lược như sau về hai thuật ngữ đó:

Hình là dạng thái bên ngoài của một vật thể cho thấy nó đang có mặt giữa thế giới hiện hữu, tam gọi là hình thực hay hình trước mắt; cũng có thể chỉ là bóng dáng phảng phất trong ý tưởng mỗi người, tam gọi là hình ảo hay hình trong đầu.

Dù là thực hay ảo, cả hai đều có thể truyền đạt hay tái hiện trên mặt phẳng bằng phương pháp đồ hoa hay hội hoa. Đấy là những hình vẽ (dessins, figurres), thường được chuyển điệu hóa thành những danh từ:

hình ảnh, hình bóng, hình dang, hình thể, hình tương v.v... tùy theo hiệu quả ghi nhân của người xem.

Một hình vẽ dù chân phương hay méo mó, hoàn chỉnh hay sơ lược, tả thực hay cách điều hóa... đều gơi liên tưởng ít nhiều về những điều ta đã từng thấy như: người, vật, cỏ cây, sông núi, nhà cửa... hoặc thường cảm thấy như: động, tĩnh, vui, buồn, yêu, ghét v.v... dưới nhiều hình thức phong phú đa dang, đem lai ý vi thẩm mỹ cho người xem, nếu không thì chí ít cũng là những thông tin thi giác đáng chú ý.

Còn hình hoa, với tính cách là bài thực hành về chuyên môn đòi hỏi áp dụng những thủ pháp đồ họa hay hội họa một cách linh hoạt để đưa lên mặt phẳng những gì cảm nhân được từ một đối tương sinh động đang hiện diên trong không gian trước mắt, được coi là người mẫu, với những yêu cầu nghiêm ngặt về cấu trúc, tỷ lệ, hình khối, chất cảm ánh sáng, không gian, mầu sắc v.v... là một thứ hình vẽ chuyên biệt nhằm nghiên cứu thật sâu vẻ đẹp hình thái của cơ thể người, gọi là académie.

Trong các từ điển tiếng Pháp, danh từ académie trước nay vẫn được định nghĩa như sau: "dessin, peinture eseécuté d' après un model nu" (hình vẽ, bức vẽ được thể hiện theo một người mẫu khỏa thân). Theo tinh thần ấy thì nôi dung của thuật ngữ Hình hoa như ta thường dùng hiện nay xét ra không có gì khác biệt so với khái niệm académie trong tiếng Pháp. Vây có thể nói Hình hoa tức académie là bài học cơ bản trong các trường Mỹ thuật, không liên quan gì đến viên Hàn lâm hay tính chất hàn lâm nên cũng chẳng có lý do nào khiến ta phải chấp nhân cum từ vô nghĩa là "vẽ theo lối hàn lâm".

Để tránh ngộ nhận, thiết tưởng cũng nên nói đôi chút về gốc gác của hai chữ "hàn lâm". Đấy là một cơ quan hành chính có tên Hàn lâm viên, được thiết lập vào đời nhà Đường ở Trung Hoa (cách đây khoảng 1400 năm) chuyên giữ việc khởi thảo chiếu sắc của nhà vua hoặc lưu trữ,

biên soan các loại giấy tờ trong triều. Còn ở nước ta thời phong kiến thì đấy là một quan hàm hữu danh vô thực, chia làm nhiều cấp như đãi chiếu, cung phung, thi giảng, thi độc v.v...

Ở phương Tây, académie bắt nguồn từ tiếng Hy Lạp: Académie, tên một khu vườn, nơi Platon mở trường day triết học đầu tiên. Sau này người ta dùng từ académie để gọi các trường lớp dạy nghệ thuật, viện, học viện, hội văn học nghệ thuật, khu giáo dục, khu học xá v.v... Thí dụ:

- Académie de dessin: lớp day vẽ.
- Académie de musique: lớp day nhạc.
- Académie Suisse: lớp day vẽ do ông Suisse làm người mẫu. (Môt tài liêu viết về mỹ thuật nào đó đã dịch liều là hàn lâm Thuy Sĩ).
  - Académie des Beaux arts: hoc viên mỹ thuật.

Nhưng rồi người ta ngày càng ít dùng và thay thế dần bằng những từ escole, cours, establissement, lycée, collège, institut, iniversité, conservatoire v.v..., chỉ giữ lai từ Académie (luôn luôn viết hoa) để gọi một thiết chế quốc gia, thành lập ở Pháp từ thời Louis 13 (thế kỷ 17) quy tu một số nhà bác học đầu ngành, học giả nổi tiếng, nghệ sỹ lớn... để đảm nhiệm việc biện soan từ điển, chỉnh đốn ngữ pháp, thẩm định các công trình khoa học, văn hóa, nghệ thuật và trao giải thưởng định kỳ cho những cá nhân có thành tích xuất sắc về học thuật v.v.

Vì Académie của Pháp và Hàn lâm viên của Trung Quốc có những chỗ gần giống nhau về cơ cấu tổ chức nên khi chuyển sang Việt ngữ, ta dịch Académie là viên Hàn lâm một cách khiên cưỡng, vì đấy là những danh từ riêng.

Ngoài ra, vào thế kỷ 19 ở Pháp có một trường phái mệnh danh là académisme chủ trương không cải biên hay đổi mới, mà trái lai luôn luôn gắn bó chặt chẽ với truyền thống hoặc qui ước, gọi đúng tên là trường phái kinh viện.

Như vậy đủ chứng tổ rằng trong hội hoa không hề có khái niệm hàn lâm và cũng không có lối vẽ nào mang tính chất hàn lâm cả. Xin hãy loai bỏ nó ra khỏi nếp nghĩ của chúng ta.

Sở dĩ phải nói ra điều này là vì có một số người thích suy diễn đã cố tình làm sai lệch nôi dung của hai từ đồng âm di nghĩa: académie (hình vẽ khỏa thân) và académie (hàn lâm) để lấy đó làm cái cớ nhằm chỉ trích phương pháp đào tạo của trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam từ trước đến nay. Cố tình hiểu sai ngữ nghĩa, gọi hình họa là vẽ theo lối hàn lâm, ho không ngớt lời chê bai cách day và học trong nhà trường là cứng nhắc, bảo thủ, khô khan, han chế óc sáng tao, không khuyến khích phát huy cá tính, tê hơn nữa là xa rời bản sắc dân tộc (!) v.v... và v.v... khiến các sinh viên đều vẽ giống nhau, không thoát ra khỏi sức nén và sức ỳ của những môn học cơ bản.

Những lời phát biểu vô trách nhiệm và thiếu xây dựng như vậy đã huyễn hoặc một số sinh viên đang học hoặc đã ra trường, thâm chí có người còn đưa kiến nghị đòi bỏ môn hình hoa để thay thế bằng môn vẽ tự do. Họ thông báo rằng điều ấy đang được thực hiện ở nhiều nước tiên tiến nhưng lại không biết rằng trước khi nhập học các sinh viên đều phải qua một thời gian thực tập những trung tâm luyên hình hoa.

Nếu có ai tìm được một lối học vừa nhe nhàng thoải mái, vừa ít tốn cơm gao, công sức và thời gian mà lai chóng thành tài thì cứ việc áp dung, còn nhà trường đâu phải là một sân chơi, muốn làm gì tùy thích,

Không riêng trường Đại học Mỹ thuật Việt Nam, bất kỳ cơ sở đào tạo mỹ thuật nào cũng đều coi hình họa là môn học chủ đạo. thế nhưng học hình hoa có nhất thiết phải vẽ người khỏa thân hay không? Xin trả lời rằng muốn sáng tao cái đẹp thì trước hết phải biết cảm nhân nó trong thiên nhiên, trong cuộc sống và trong cái trật tự của thế giới hữu hình.

Trên đời này không thể tìm đối tương nào khác chuẩn mực hơn con người về hình trang cũng như về thần khí. Đừng nên coi khỏa thân là dung tuc. Trong Từ điển tiếng Việt, khỏa thân được định nghĩa là: biểu diễn vẻ đẹp của cơ thể không cần sư hỗ trơ của quần áo. Đấy là một vẻ đẹp thuần khiết mà người làm hội hoa phải nghiên cứu và nắm bắt bằng được. Bắt đầu từ mô phỏng đến miêu tả, diễn đạt, khắc hoạch tính cách rồi đến thổi vào hình vẽ một luồng sinh khí... là một quá trình tu dưỡng lâu dài.

Đến lúc ấy thì hình trước mắt cũng là hình trong đầu, kỹ năng càng cao thì người vẽ càng phát huy được nội lực sáng tạo "nhìn ở mắt, hiểu ở lòng, ứng ra tay, hiện ra bút" và luôn luôn phát lô một phẩm chất gọi là gu thẩm mỹ.

Tuy là môn chính nhưng không phải duy nhất, hình họa cần phối hợp với nhiều môn học khác mới có thể phát huy hiệu lực để chuyển hóa thành những hình tương nghệ thuật trong tác phẩm hội hoa đó là: ký hoa, giải phẫu tao hình, trang trí, nghiên cứu vốn cổ, đặc biểu kiến trúc, luật xa gần, phác thảo bố cục, lý luận, lịch sử mỹ thuật VN và thế giới, thể nghiêm chất liêu và ứng dung vào sáng tác. Không thể thiếu và không được xem nhe môn nào.

Thực tế cho thấy có nhiều người giỏi hình hoa nhưng không sáng tác được là do chỉ vẽ người trong tư thế tĩnh mà không chiu luyên ký hoa. theo dõi và ghi chép những hoạt đông ngoài thực tế, không biết vân dung luật xa gần để tạo không gian trên mặt phẳng, không có ý niệm nhịp điệu trong việc bố cục, không thiết lập được các quan hệ hợp lý trên mặt tranh... Tóm lại là bị hụt hỗng kiến thức vì khi học tập trong trường đã quá lơ là những môn học nói trên.

Nhà trường đã chuẩn bi cho sinh viên một hành trang đầy đủ để vào đời lập nghiệp. Suốt 80 năm qua, các hoa sỹ xuất thân từ trường Đại